

Opgave 2 Artonauten

Volgens schrijver Ruben Jacobs kan de ontwikkeling van technologie worden beschreven aan de hand van de wijze waarop de wereld wordt verkend. Zo waren er argonauten (zeevaarders), die op zoek gingen naar nieuwe plekken om koloniën te stichten en handel te drijven. Vanaf de industriële revolutie ontstaat er met de uitvinding van de luchtballon een nieuw type ‘-naut’, de aeronaut, die de wereld verkent vanuit de lucht:

tekst 1

Vanaf het moment dat de ballonvaart en de fotografie samenkomen, heeft [...] niet alleen God maar ook de mens toegang gekregen tot het aanschouwen van de Aarde vanaf de hemel. [...]

Het is hier de techniek die de wereld opnieuw ontsluit en iets toevoegt aan het menselijk waarnemingsrepertoire. Als er tegenwoordig iemand in een vergaderruimte spreekt van een zogeheten ‘helikopterblik’, dan is het goed om te beseffen dat een dergelijk denkbeeldig perspectief niet mogelijk was zonder alle foto’s, landkaarten en prenten die in de negentiende eeuw vanuit de lucht werden gemaakt en onder de, aan de grond gebonden, aardbewoners werden verspreid. Zonder de aeronaut geen vliegtuig, zonder vliegtuig geen helikopter, zonder helikopter geen ‘helikopterblik’.

bron: Ruben Jacobs, Artonauten. Op expeditie in het Antropoceen, 2018

Jacobs stelt in tekst 1 dat de komst van de luchtballon zorgt voor een nieuw begrip van ruimte.

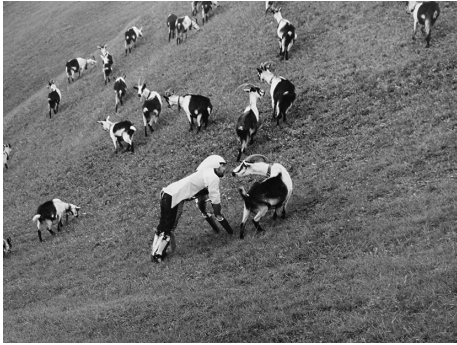
Volgens George Lakoff en Mark Johnson zit ons taalgebruik vol met metaforen. Zij maken daarbij onderscheid tussen oriënterende en ontologische metaforen.

- 3p 10 Leg met een voorbeeld uit wat oriënterende metaforen zijn.
Leg vervolgens met een voorbeeld uit wat ontologische metaforen zijn.
Beargumenteer tot slot of jij het eens bent met de stelling van Jacobs.
Gebruik daarbij de opvatting van Lakoff & Johnson over oriënterende metaforen.

De metafoor van de helikopterblik in tekst 1 is een voorbeeld van hoe nieuwe technieken kunnen leiden tot nieuwe perspectieven op de wereld. Piet Vroon en Douwe Draaisma gaan nog een stap verder in hun opvatting over wat de invloed van metaforen uit wetenschap en techniek kan zijn.

- 2p 11 Leg de opvatting van Vroon & Draaisma uit dat mensbeelden historisch contingent zijn.
Leg vervolgens uit in welk opzicht deze opvatting van Vroon & Draaisma **verschilt** van die van Jacobs in tekst 1.

Volgens Jacobs is in deze eeuw door klimaatverandering en de kwetsbaarheid van het ecosysteem een nieuw type verkenners nodig, de artonaut, die niet alleen wetenschap en technologie, maar ook de verbeelding van de kunstenaar inzet om de verhouding tussen mens en natuur te onderzoeken.

Hij noemt Thomas Thwaites als voorbeeld van zo'n artonaut, die onderzoekt of hij in het bewustzijn van een ander dier kan kruipen. Met een speciaal pak met prothesen leeft Thwaites tussen de geiten (zie afbeelding hiernaast).

Hij houdt het maar drie dagen vol. Toch is het experiment volgens Jacobs niet mislukt.

Volgens Jacobs leidt Thwaites' experiment tot vragen over wat de mens tot mens maakt en of techniek onze morele blik op andere dieren verandert.

Volgens Peter-Paul Verbeek transformeert techniek het moreel handelingsvermogen van de mens.

2p 12 Leg deze opvatting van Verbeek uit.

Beargumenteer vervolgens met Verbeeks opvatting of de techniek die Thwaites gebruikt volgens jou de morele blik op dieren zal veranderen.

Helmuth Plessner sluit bij zijn beschrijving van de mens aan bij biologisch onderzoek.

2p 13 Leg uit dat Plessner aansluit bij de biologische benadering van de mens. Leg vervolgens met het begrip 'excentriciteit' uit dat volgens Plessner de biologische benadering **niet** voldoende is om de mens te beschrijven.

Een ander voorbeeld van een artonaut is componist John Adams. Met zijn muziek verkent hij de grensgebieden tussen natuur en cultuur, landschap en verbeelding. Adams zegt hierover:

tekst 2

Door de jaren heen heb ik muziek ontdekt in de zang van vogels, in de uitgestrektheid van de toendra, van gebergten en de zee, in rotsformaties [...]. Ik heb muziek ontdekt in regen, [...] in bosbranden, in watervallen en tsunami's, in de resonerende stilte van veertig graden onder nul en in het razen en zoemen van het stadsverkeer. Ik ontdek overal en altijd om me heen muziek. [...]

Wij zijn ondergedompeld in muziek. De Aarde onder ons, de lucht om ons heen en de hemel boven ons zijn gevuld met trillingen. De meeste trillingen liggen buiten het bereik van ons gehoor.

bron: Ruben Jacobs, Artonauten. Op expeditie in het Antropoceen, 2018

Jacobs legt uit dat voor Adams muziek een vorm van kennis is, een manier om ons 'in contact te brengen met een realiteit die daarvoor nog ontoegankelijk was'.

In de kennistheorie zijn er verschillende opvattingen over hoe kennis tot stand komt. Twee daarvan zijn het empirisme (bijvoorbeeld dat van Hume) en het constructivisme.

2p 14 Leg uit dat Adams' opvatting van muziek als kennis:

- **niet** aansluit bij het empirisme,
- **wel** kan aansluiten bij het constructivisme.

De verkenningen van de 19e-eeuwse '-nauten' van land, water en lucht maakten het volgens Jacobs mogelijk dat mensen de aarde steeds meer gingen beheersen en uitbuiten. Volgens hem hebben we nu juist artonauten nodig, die met kunst, wetenschap en techniek een nieuwe relatie van de mens ten opzichte van een steeds grilliger wordende natuur kunnen onderzoeken.

3p 15 Beargumenteer of artonauten volgens jou kunnen bijdragen aan het beantwoorden van de filosofische vraag naar de bestaanservaring van de mens. Betrek daarbij:

- het voorbeeld van Adams **of** het voorbeeld van Thwaites,
- hedendaagse grensvervagingen, en
- de rol van technologie.